

Leo Trotskij

Kan en kontrarevolution eller en revolution utföras enligt tidtabell?

September 23, 1923

”Det är naturligtvis inte möjligt. Endast tåg följer en tidtabell, och inte ens de kommer alltid fram i tid.”

Ett exakt tänkande är nödvändigt i allt och i frågor om revolutionär strategi mer än någon annanstans. Men eftersom revolutioner inte inträffar så ofta, blir revolutionära begrepp och idéer täckta med fett, blir vaga i konturerna, frågorna ställs på ett slarvigt sätt, och löses på samma sätt.

Mussolini gjorde sin ”revolution” (dvs sin kontrarevolution) enligt en tidtabell, som offentliggjordes i förväg. Han kunde göra detta framgångsrikt eftersom socialisterna misslyckades med att göra revolution när tiden för det var inne. De bulgariska fascisterna utförde sin ”revolution” med hjälp av en militär konspiration.¹ Alla datum var spikade och rollerna tilldelade. Den spanska officerskassen gjorde exakt samma sak.² Kontrarevolutionära omvälvningar utförs nästan alltid enligt detta mönster. De samordnas vanligen med den tidpunkt då massornas besvikelse över revolutionen eller demokratin har tagit sig uttryck i apati och det därmed skapats en gynnsam politisk situation för en organiserad och tekniskt förberedd militärkupp, vars datum är definitivt fastslaget på förhand. Uppenbarligen är det inte möjligt att på konstgjord väg skapa en politisk situation som är gynnsam för en reaktionär kupp, än mindre genomföra den vid ett fastställt datum. Men när de grundläggande beståndsdelarna i en sådan situation föreligger, då väljer det ledande partiet, som vi sett, i förväg ett gynnsamt ögonblick, samordnar det följaktligen med sina politiska, organisatoriska och tekniska krafter, och – om det inte har gjort en felbedömning – utdelar det segrande slaget.

Borgarklassen har inte alltid gjort kontrarevolutioner. Tidigare har den också haft tillfälle att göra revolutioner. Fastställde den bestämda datum för dem? Det skulle vara ganska intressant och på många sätt lärorikt att ur denna synvinkel undersöka utvecklingen av de klassiska såväl som efterapade borgerliga revolutionerna (här har vi ett ämne för våra unga marxistiska forskare!). Men även utan en sådan detaljerad undersökning är det möjligt att slå fast följande grundprinciper som är involverade i denna fråga.

Den besuttna och välutbildade bourgeoisin, dvs just den del av ”folket” som grep makten, gjorde inte revolutionen utan väntade tills den gjordes. När de lägre skiktens rörelse svallade över och den gamla sociala ordningen eller politiska regimen störtades, hamnade makten nästan automatiskt i händerna på den liberala bourgeoisin. Liberala forskare förkunnade att sådana revolutioner var ”naturliga” och oundvikliga och utarbetade omfattande plattityder som utgavs för att vara historiska lagar: revolution och kontrarevolution (aktion och reaktion – enligt Karejev³ – välsignat varde hans minne) förklarades vara naturliga resultat av den historiska utvecklingen, och följaktligen inget som människan kunde frambringa godtyckligt eller planera enligt kalendern osv. Dessa ”lagar” har ännu aldrig förhindrat väl förberedda kontrarevolutionära statskupper. Men som ett slags kompensation, letar sig det diffusa

¹ Den bulgariska kuppen utfördes av de bulgariska reaktionärerna sommaren 1923. Kuppen hade förberetts sedan en lång tid och dess framgång garanterades genom den vacklan och obeslutsamhet som utmärkte Stambuliskis Bondeparti.

² Statskuppen i Spanien, som förde Primo de Rivera till makten, genomfördes den 13 september 1923.

³ Karejev var en tsaristisk akademiker och historiker som tillhörde den subjektiva sociologiska Lavrov-skolan. Karajev skrev i populistiska och liberala tidskrifter, och ägnade många av sina artiklar till att polemisera mot de ryska marxisterna, som överöste honom med välförtjänt spott och spe.

borgerligt liberala tänkandet inte så sällan fram till revolutionärernas huvuden, där det orsakar stor förödelse och leder till en skadlig praktik.

Men inte ens borgerliga revolutioner har alltid vid varje stadium utvecklats i enlighet med de liberala professorernas ”naturliga” lagar. Närhelst den småborgerliga, plebejiska demokratin störtade liberalismen, skedde detta genom konspirationer och organiserade resningar som på förhand faststälts till bestämda datum. Detta gjordes av jakobinerna, den yttersta vänstern i den stora franska revolutionen. Detta är fullt förståeligt. Den liberala borgarklassen (den franska 1789, den ryska i februari 1917) kan nöja sig med att vänta på den mäktiga massrörelsen och sedan i sista stund lägga sin rikedom, sin utbildning, sina förbindelser med statsapparaten i vågskålen och på detta sätt gripa rodret. Den småborgerliga demokratin måste under liknande omständigheter agera på annat sätt: den har varken rikedom, socialt inflytande eller förbindelser. Den ser sig tvingad att kompensera detta med en väl genomtänkt och noggrant förberedd plan för den revolutionära omvälvningen. Men en plan förutsätter en bestämd tidsplanering och därför också fastställande av datum.

Detta gäller än mer för den proletära revolutionen. Det kommunistiska partiet kan inte inta en avvaktande hållning inför proletariatets växande revolutionära rörelse. Att göra detta är att i grund och botten inta en mensjevikisk hållning. Mensjeviker försöker bromsa revolutionen så länge den håller på att utvecklas, de utnyttjar dess framgångar så snart som den i någon grad är segerrik och de strävar av alla krafter efter att förhindra att den slutförs. Det kommunistiska partiet kan inte gripa makten genom att utnyttja den revolutionära rörelsen från åskådarpåls, utan endast genom en direkt och omedelbar politisk, organisatorisk och militär-teknisk ledning av de revolutionära massorna, såväl under perioder av långsam förberedelse som i omvälvningens avgörande ögonblick. Just därför har det kommunistiska partiet absolut ingen användning för den stora liberala lag enligt vilken revolutioner sker men aldrig görs och att den därför inte kan fastställas till ett visst datum. Från en åskådares synpunkt är denna lag korrekt, men från ledarens utgångspunkt är det en plattityd och en tarvlighet.

Låt oss föreställa oss ett land där de politiska förutsättningarna för den proletära revolutionen antingen är fullständigt mogna eller uppenbarligen och tydligt mognar alltmer för varje dag. Vilken hållning bör kommunistpartiets under sådana omständigheter inta till frågan om ett uppror och fastställandet av ett datum för detta?

Om landet genomgår en djup social kris, när motsättningarna tillspetsas till det yttersta, när de arbetande massorna befinner sig i ständig jäsning, när partiet uppenbarligen stöds av en obestridlig majoritet av de arbetande och följaktligen av alla de mest aktiva, klassmedvetna och självupppoffrande delarna av proletariatet, då är den uppgift som partiet står inför – dess enda möjliga uppgift under rådande omständigheter – att fastställa en bestämd tid inom den närmaste framtiden, en tid under vilken den gynnsamma revolutionära situationen inte plötsligt kan slå tillbaka mot oss, och sedan koncentrera alla ansträngningar på att förbereda slaget, att underordna hela politiken och organisationen under det militära målet som är inom synhåll, så att slaget kan utdelas med maximal kraft.

För att inte bara spekulera kring ett tänkt land, låt oss ta vår egen oktoberrevolution som exempel. Landet var mitt uppe i en stor kris, inrikespolitiskt och internationellt. Statsapparaten var förlamad. De arbetande strömmade i allt större antal till vårt parti. Från det ögonblick då bolsjevikerna var i majoritet i Petrograd-sovjeten, och sedan i Moskva-sovjeten, stod vårt parti inför frågan – inte om kampen för makten i allmänhet utan om att förbereda maktövertagandet enligt en bestämd plan och vid ett fastställt datum. Den valda dagen var som bekant dagen när den allryska sovjetkongressen skulle öppnas. Till en början ansåg några medlemmar i vår centralkommitté att tidpunkten för det faktiska slaget borde samordnas med sovjetkongressens politiska tidpunkt. Andra ledamöter i centralkommittén fruktade att

borgarklassen innan dess skulle kunna hinna förbereda sig och skingra kongressen, varför de ville att slaget skulle utdelas vid ett tidigare datum. Centralkommittén fastställde datum för det väpnade upproret till senast den 15 oktober. Detta beslut genomfördes med en noga överlagd tio dagars fördröjning på grund av att de agitatoriska och organisatoriska förberedelserna visade att ett uppror som utförts oberoende av sovjetkongressen skulle ha skapat förvirring bland stora skikt av arbetarklassen som knöt tanken på maktövertagandet till sovjeterna och inte till partiet och dess hemliga organisationer. Å andra sidan stod det helt klart att borgarklassen redan var alltför demoraliserad för att kunna organisera något allvarligt motstånd inom loppet av två eller tre veckor.

Efter att vårt parti hade vunnit majoriteten i de ledande sovjeterna och därmed säkrat den grundläggande politiska förutsättningen för gripandet av makten, ställdes vi således inför nödvändigheten av att fastställa ett datum för det militära avgörandet. Innan vi hade majoriteten måste naturligtvis den organisatoriska tekniska planen vara mer eller mindre provisorisk och tånjbar. För oss var mätinstrumentet för vårt revolutionära inflytande sovjeterna som hade skapats av mensjevnikerna och socialistrevolutionärerna i början av revolutionen. Och sovjeterna försåg oss å andra sidan med en politisk täckmantel för vårt konspiratoriska arbete, och efter att vi hade gripit makten fungerade sovjeterna som maktorgan.

Vilken skulle vår strategi ha varit om det inte hade funnits några sovjeter? I så fall skulle vi naturligtvis ha tvingats använda andra mått på vårt revolutionära inflytande: fackföreningar, strejker, gatudemonstrationer, alla slags demokratiska val osv. Även om sovjeterna är det mest exakta mätinstrumentet för att mäta massornas faktiska aktivitet under den revolutionära epoken, så skulle vi även utan existensen av sovjeter ha kunnat fastställa den tidpunkt då majoriteten av arbetarklassen och de arbetande i sin helhet var på vår sida. Naturligtvis borde vi vid denna tidpunkt ha riktat parollen om bildande av sovjeter till massorna. Men därigenom skulle vi redan ha överflyttat hela frågan till de militära sammandrabbningarnas plan, och innan vi uppmanade till bildandet av sovjeter borde vi följaktligen ha en väl genomarbetad plan för ett väpnat uppror på ett fastställt datum.

Med arbetarmajoriteten på vår sida, eller åtminstone med majoriteten i de avgörande centra och provinserna, skulle man säkerligen följa vår uppmaning att bilda sovjeter. De mer efterblivna städerna och provinserna skulle följa exemplet från de ledande centra med mer eller mindre fördröjning. Vi skulle då ställas inför den politiska uppgiften att sammankalla sovjetkongressen och den militära uppgiften att säkerställa överföringen av makten till denna kongress. Uppenbarligen har vi här att göra med endast två aspekter av ett och samma problem.

Låt oss nu föreställa oss att vår centralkommitté, i den ovan beskrivna situationen, dvs i frånvaron av sovjeter, hade sammanträtt på ett avgörande möte under den period då de stora massorna redan spontant hade börjat röra sig mot vår sida, men vi ännu inte hade tillförsäkrat oss en klar och överväldigande majoritet. Hur skulle vi då ha lagt fram vår handlingsplan? Skulle vi schemalägga ett uppror?

Svaret på detta kan härledas från resonemanget ovan. Vi skulle ha sagt till oss själva: För närvarande har vi ännu inte en klar och obestridd majoritet, men massornas omsvängning är så stor att den avgörande och militanta majoriteten som är nödvändig för oss bara är en fråga om de närmaste veckorna. Låt oss anta att det kommer att ta ungefär en månad att vinna över arbetarmajoriteten i Petrograd, i Moskva och i Donetsbäckenet, låt oss ställa oss denna uppgift och koncentrera de nödvändiga krafterna i dessa orter. Så snart en majoritet har vunnits – och vi skall i handling ta reda på om så är fallet efter en månad – skall vi uppmana arbetarna att bilda sovjeter. För detta skulle Petrograd, Moskva och Donetsbäckenet inte kräva mer än en vecka eller två; det kan med säkerhet beräknas att de återstående städerna och provinserna

kommer att följa exemplet från huvudcentra inom de närmaste två eller tre veckorna. Bildandet av ett nätverk av sovjeter kommer således att kräva ungefär en månad. Efter att sovjeterna har bildats i de viktiga provinserna, där vi naturligtvis har majoritet, skall vi sammankalla en allrysk sovjetkongress. Vi behöver ytterligare två veckor för att samla denna kongress. Vi har därför två och en halv månad på oss fram till kongressen. Under denna tid måste maktövertagandet inte bara förberedas, utan i själva verket utföras. Vi borde följaktligen förelägga vår militära organisation ett program som ger den två månader, högst två och en halv, för att förbereda upproret i Petrograd, i Moskva, på järnvägarna osv. Jag använder här villkorlig tidsform (vi *borde ha* beslutat, vi *borde ha* gjort det ena och det andra) eftersom våra operationer, även om de på intet sätt var oskickliga, i verkligheten ändå på intet sätt var särdeles systematiska, inte därför att vi på något sätt var förvirrade av några "historiska lagar", utan därför att vi genomförde det proletära upproret för första gången.

Men är det inte troligt att det kan uppstå felberäkningar med denna metod? Att gripa makten betyder krig och i krig kan det bli förluster såväl som segrar. Men den här beskrivna systematiska kursen är den bästa och mest direkta vägen till målet, dvs den ökar maximalt möjligheten till seger. Till exempel borde det, en månad efter det avgörande centralkommittémötet i vår tidigare exempel, ha visat sig om vi fortfarande inte hade majoriteten av arbetarna på vår sida, och då borde vi naturligtvis inte ha uppmanat till bildandet av sovjeter, för i detta fall skulle parollen slagit fel (i vårt exempel antar vi att socialistrevolutionärerna och mensjevikerna är emot sovjeter). Och hade det motsatta inträffat, och vi hade vunnit en avgörande och militant majoritet på vår sida, låt oss säga inom två veckor, då skulle detta ha förkortat vår plan och tidigarelagt upprorets avgörande ögonblick. Desamma gäller den andra och tredje etappen i vår plan: bildandet av sovjeter och sammankallandet av sovjetkongressen. Vi borde inte ha utfärdat parollen om sovjetkongressen förrän vi, som redan sagts, hade säkrat det faktiska bildandet av sovjeter i de viktigaste centra. På detta sätt förbereds och säkras förverkligandet av varje steg i vår plan genom förverkligandet av tidigare etapper. Arbetet med militära förberedelser äger rum parallellt med allt annat arbete enligt ett strikt tidsplan. Därmed bibehåller partiet absolut kontroll över sin militära apparat. Naturligtvis finns det alltid en hel del som är fullständigt oförutsebart, oväntat och spontant i revolutionen, och vi måste givetvis ta hänsyn till förekomster av alla sådana "olyckor" och modifiera vårt agerande efter dem, men vi kan göra detta med större framgång och säkerhet om vår konspiratoriska plan är grundligt utarbetad på förhand.

Revolutionen innehåller ett starkt inslag av improvisation, men är inget för fatalister, amatörer och dumbommar. Segern växer fram ur en korrekt politisk analys, en korrekt organisering och ur beslutsamheten att utdela det avgörande slaget.

Publicerad i *Pravda*, 23 september 1923

Översättning: *Martin Fahlgren*